

UDK 657.633:005.3

PREGLEDNI RAD

DOI: 10.7251/FIN1704045L

Ljubiša Lukić*

Uloga i značaj interne revizije u stalnosti poslovanja korporacija

Role and importance of internal audit in going concern

Rezime

Uloga i značaj interne revizije u stalnosti poslovanja, tj. vremenskoj neograničenosti poslovanja korporacija veoma je bitna. Interna revizija kao faktor ne bavi se samo ocjenom internih kontrola, što je takođe značajno, nego se bavi ocjenom sadašnjih i predviđanjem budućih rizika poslovanja. Ona dubinski analizira kako je menadžment primjenjivao pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja u sastavljanju finansijskih izvještaja, s obzirom na to da je menadžment navedeno dužan procijeniti po MRS 1. Takođe, sinergijom djelovanja interne i eksterne revizije u primjeni Međunarodnog revizijskog standarda 570 (Vremenska neograničenost poslovanja) potvrđuje se efikasnost revizijske funkcije. Navedeno se prikazuje kroz kratke primjere rezervisanja za sudske sporove, procjene potraživanja, uticaja nekurentnih zaliha na likvidnost, a time i na stalnost poslovanja.

Ključne riječi: interna revizija, rizici, stalnost poslovanja.

Abstract

The role and importance of internal audit in business continuity of a company, i.e. its ability to continue as a going concern, is very important. Internal audit as a factor not only deals with the assessment of internal controls, which is also significant, but also assesses present and forecasts future business risks. It explores in depth how the management applied the assumptions of a going concern in making the financial reports, since the management is required to assess the entity's ability to continue as a going concern according to ISA1. Also, the effectiveness of the audit function is confirmed by the synergy of internal and external audit activity in the application of International Standard On Auditing 570 (Going Concern). The above is presented through short examples of provision for litigation, the assessment of claims, the impact of non-resident inventories on liquidity, and hence on the going concern.

Keywords: internal audit, risks, going concern.

UVOD

Korporativno upravljanje se kao termin u stručnoj literaturi pojavljuje krajem 80-ih godina prošlog vijeka. Ono ima značajan uticaj na uspjeh kompanija i nacionalnih ekonomija. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) krajem 20. vijeka formulisala je Principe korporativnog upravljanja,¹ koji su mogući osnov za model u različitim zemljama. OECD detaljnije definiše korporativno upravljanje kao „interna sredstva pomoću kojih se vode i kontrolišu akcionarska društva, a koja obuhvataju grupu odnosa između me-

nadžmenta društva, njegovog odbora, njegovih akcionara i drugih nosilaca interesa“. Korporaciju ili akcionarsko društvo, dakle, čini zajednica više interesnih grupa (stakeholdera), tj. akcionara (vlasnika), menadžmenta (profesionalnih rukovodilaca), zaposlenih, društva i dr. Upravljanje akcionarskim društvom je sistem u kojem interesne grupe zastupaju svoje interese i u uzajamnoj su vezi. Tu se misli na odnose između uprave, Nadzornog odbora, akcionara i drugih grupa u preduzeću i izvan preduzeća (npr. radnici, dobavljači, kupci, društvena zajednica i dr.). Cilj efikasno organizovanog korporativnog upravljanja je zaštita prava akcionara, kao i usmjeravanja

* Poreska uprava Republike Srpske, e-mail: ljubisa_lukic@yahoo.com

¹ Prvi put su objavljeni 1999. godine, a revidirani su 2004. godine. Na osnovu njih su utvrđeni Standardi korporativnog upravljanja, doneseni od strane Komisije za hartije od vrijednosti RS 2006. godine („Službeni glasnik RS“ br. 92/06 i 34/09).

menadžmenta akcionarskog društva da odluke koje donosi budu u najboljem interesu akcionara. Kvalitativno korporativno upravljanje poboljšava poslovne rezultate kompanija i njihovu efikasnost, poboljšava pristup tržištima kapitala, umanjuje troškove kompanija i podiže vrijednost imovine, što takođe doprinosi boljoj reputaciji kompanije. U najboljim praksama korporativnog upravljanja uglavnom dominira nacionalni nivo u odnosu na međunarodni, a razlozi zašto je to tako ogledaju se u tome što uticaj na prakse i pravila korporativnog upravljanja ima pravni okvir određene države, ali čak i tradicija, poslovna etika, okruženje jedne države i dr. Ipak, postoje zajednički elementi na kojima počiva dobro korporativno upravljanje.

Rezaee i Riley (Rezaee, Z., Riley, R., 2014) ističu da korporativno upravljanje ima ključnu ulogu u popravljajući efikasnosti tržišta kapitala kroz uticaj na poslovnu efikasnost i efektivnost korporacija, rast zarada i zaposlenost, kao i poštenje i kvalitetu finansijskih izvještaja. Oni dalje navode da korporativno upravljanje ne bi bilo potrebno kad bi menadžment djelovao u najboljem interesu akcionara i kad bi korporativni čuvari (odbor direktora, pravnici i računovođe) efikasno obavljali povjerene im dužnosti i profesionalne odgovornosti. Korporativno upravljanje je po njima potrebno da se izbjegne koncentracija moći u rukama menadžmenta i stvori efikasan sistem provjera.

Kao odgovor na brojne finansijske skandale velikih korporacija početkom trećeg milenijuma, koji su uzdrmali finansijski svijet (Enron, WorldCom, Yeroy, Kmart, Adelphia, GlobalCrossing i dr.), američki Kongres je 30. jula 2002. godine donio najobimniju zakonsku regulativu u oblasti finansija poslije 1930. godine, u vrijeme kada je Kongres ustanovio SEC (Sarbanes–Oxley Act – SOA), čiji je glavni cilj bio da se unaprijedi korporativno finansijsko izvještavanje propisivanjem strogih kazni za kriminalne radnje, povećanjem odgovornosti menadžmenta, uključujući tu i nametanje dodatnih odgovornosti komitetima za reviziju, kao i povećanjem nezavisnosti revizora (Milojević, S. Dušan, 2007, str. 136).

Kao što se zaključuje, međuzavisnost između kvalitetnog korporativnog upravljanja i kvaliteta finansijskog izvještavanja je više nego izražena. Kada se govori o kvalitetnom finansijskom izvještavanju u ovom radu, onda se ne misli samo na sprečavanje prevara i kriminalnih radnji prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja nego i na namjerne ili nenamjerne propuste koje menadžment pravi prilikom procjene pojedinih pozicija u finansijskim izvještajima ili procjenu uticaja internih i eksternih faktora na stalnost poslovanja.

Smatra se da svi učesnici u procesu korporativnog upravljanja, bilo pojedinačno ili kolektivno, mogu uticati na to da li će prezentovani finansijski izvještaji sadržati materijalno značajne greške ili ne, a zaštita interesa akcionara i stvaranje pouzdane osnove za donošenje odluka o ulaganjima smatra se osnovnim zadatkom eksterne revizije (Škarić, K., 2017, str. 197).

S obzirom na to da nadzorne strukture (interna revizija, odbor za reviziju i eksterni revizor) utiču na kvalitet finansijskog izvještavanja, mora se obratiti pažnja i na kriterijume prilikom njihovog izbora. U ovom radu će se nastojati pojasniti uloga i značaj interne revizije u stalnosti poslovanja korporacija, a koju je menadžment dužan da procijeni i objavi u finansijskim izvještajima.

Interni revizor ima kompleksan i veoma odgovoran zadatak. On može zahtijevati na uvid sva dokumenta društva, koja su mu potrebna, da bi se uvjerio da interne kontrole funkcionišu ili da su finansijski izvještaji vjerodostojni. Treba istaći da moderni pristup internoj reviziji, pored navedenog, daje značaj procjeni sadašnjih i budućih rizika i internoj reviziji zasnovanoj na upravljanju rizicima, što se može povezati i sa zadacima eksterne revizije definisanim u Međunarodnom revizijskom standardu 570 (MRevS 570).

MRevS 570 definiše da su eksterni revizori dužni da ispituju da li je menadžment subjekta pri sastavljanju finansijskih izvještaja na pravi način procijenio sposobnost subjekta da nastavi poslovati u vremenski neograničenom periodu i da li je to objavio u finansijskim izvještajima. Dužnost menadžmenta i revizora, internih i eksternih, jeste zaštita prava akcionara i svih zainteresovanih stejkholdera. Iz prethodno navedenog da se zaključiti da će se sinergijskim djelovanjem eksterne i interne revizije, tj. njihovom interakcijom ostvariti daleko izvjesnija ocjena menadžmentove procjene stalnosti poslovanja. Interna revizija će nastojati pojedinačne pozicije unutar finansijskih izvještaja dubinski izanalizirati i doći do zaključka da li su te pozicije na pravi način ocijenjene jer interni revizori mogu pregledati sva dokumenta kompanije, a time, dakle, i knjigovodstvena, u svrhu provjere njihove vjerodostojnosti, kao i da od svih zaposlenih, a prvenstveno od menadžmenta, zahtijeva detaljnije izvještaje i objašnjenja kako bi na taj način stekli jasnu sliku o imovini subjekta. Takođe, interna revizija će nastojati da procjenom budućih rizika te ocjenom efikasnosti internih kontrola i internih kontrolnih postupaka da doprinos ne samo tačnoj procjeni stalnosti poslovanja subjekta nego da stalnost poslovanja bude ostvariva u značajnom dijelu pravovremenom djelovanju interne revizije u svojim okvirima. Za predmetne nadležnosti potrebna je profesionalna osposobljenost i visoki etički standard internog revizora. Takođe, bitno je napomenuti da je neophodna nezavisnost interne revizije i odbora za reviziju od menadžmenta prilikom vršenja njihovih funkcija.

Iz naprijed navedenog evidentno je da je interna revizija važan faktor u sistemu korporativnog upravljanja. Profesor D. Mikerević izdvojio je širi spektar nadzora koji je u funkciji korporativnog upravljanja. Navodi da se polugama za unapređenje prakse korporativnog menadžmenta smatraju razni oblici finansijskog nadzora, kao što su sistem interne kontrole, funkcija interne revizije, sistem upravljanja rizikom, koncept kontrolinga, kao i funkcija nezavisne revizije finansijskih izvještaja (Mikerević, D., 2005).

Profesorica K. Škarić naglašava da je područje interne revizije šire od nadzora finansijskog izvještavanja, jer ono obuhvata kontrolu usklađenosti poslovanja Društva sa zakonom, drugim propisima i aktima Društva, provjeru sprovođenja politika upravljanja rizicima, praćenje usklađenosti organizacije i rada Društva sa kodeksom korporativnog upravljanja i slično. To dalje znači da se interna revizija fokusira prije svega na procese u Društvu sa ciljem da se obezbijedi tačnost, efikasnost i efektivnost poslovanja, putem istraživanja rizika, kontrole i procesa upravljanja.

Iz svega se može zaključiti da su interni revizori važan dio korporativnog upravljanja. Oni igraju važnu ulogu u korporativnom upravljanju svoje kompanije, strukturi internih kontrola, analizi upravljanja rizikom i procesu finansijskog izvještavanja. Njihovo dnevno bavljenje sistemima operativnog i finansijskog izvještavanja te strukturom internih kontrola daje im priliku za detaljnu i pravovremenu ocjenu visokorizičnih aspekata procesa finansijskog izvještavanja (Rezaee, Z., Riley, R., 2014, str. 204).

1. IZVODI IZ MEĐUNARODNIH RAČUNOVODSTVENIH, REVIZIJSKIH I STANDARDA ZA PROFESIONALNU PRAKSU INTERNE REVIZIJE

Kada je riječ o profesionalnom finansijskom izvještavanju, koje je osnova za realnu sliku korporacije za koju su zainteresovani vlasnici, investitori, zaposleni i svi drugi, ono mora biti zasnovano na punoj primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda. Sama ocjena

kvaliteta finansijskog izvještavanja i procjene stalnosti poslovanja iskazane od strane menadžmenta, što je tema ovog rada, sprovodi se od strane internih i eksternih revizora na bazi međunarodnih standarda za profesionalnu praksu interne revizije odnosno međunarodnih revizijskih standarda. Dužnosti i obaveze profesionalno zaposlenih lica u vezi s navedenim će biti prikazane u nastavku teksta istaknutim izvodima iz profesionalne regulative.

Osvrćući se na Međunarodni računovodstveni standard 1 (MRS 1), moramo istaći da on u tački 25. nalaže da uprava, pri sastavljanju finansijskih izvještaja, treba da procijeni sposobnost subjekta da nastavi poslovati u vremenski neograničenom periodu. Subjekt je, dakle, dužan da sastavlja finansijske izvještaje na osnovu principa stalnosti poslovanja, osim ako uprava ne namjerava da likvidira subjekt ili da prestane poslovati, ili ako nema realnu alternativu osim da postupi tako. Kada je uprava, prilikom procjenjivanja, svjesna značajnih neizvjesnosti vezanih za događaje ili uslove koji mogu dovesti u veliku sumnju mogućnost subjekta da nastavi poslovati u neograničenom periodu, subjekt je dužan da objavi svaku takvu neizvjesnost. Kada subjekt finansijske izvještaje ne sastavlja na osnovu pretpostavke stalnosti poslovanja, dužan je tu činjenicu objaviti, zajedno sa osnovom na kojoj su finansijski izvještaji sastavljeni, kao i razlogom zbog kojeg se ne smatra da subjekt stalno posluje.

MRS 1 u tački 26. dalje nalaže da, pri procjenjivanju je li pretpostavka stalnosti poslovanja odgovarajuća, uprava mora uzeti u obzir sve raspoložive informacije o budućnosti, koje obuhvataju najmanje, ali nisu ograničene samo na dvanaest mjeseci od kraja izvještajnog perioda. Obim razmatranja zavisi od činjenica za svaki slučaj posebno. Ako je subjekt u prošlosti poslovao profitabilno i ako je imao neometan pristup finansijskim resursima, onda može bez detaljne analize zaključiti da je računovodstvena pretpostavka stalnosti poslovanja odgovarajuća. U drugim slučajevima će možda biti potrebno da uprava razmotri veliki broj faktora koji se odnose na tekuću i očekivanu profitabilnost, planove otplate duga i moguće alternativne izvore finansiranja prije nego što zaključi da je pretpostavka stalnosti poslovanja odgovarajuća.

Prema računovodstvu, na osnovu pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja, finansijski izvještaji se sastavljaju uz pretpostavku da subjekt posluje s vremenski neograničenim poslovanjem i da će nastaviti svoje poslovanje u budućnosti. Finansijski izvještaji opšte namjene sastavljaju se korištenjem računovodstva na osnovu pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja, osim ako menadžment namjerava likvidirati ili obustaviti poslovanje ili nema realnu alternativu nego da to učini.

Dužnost da provjere da li je menadžment subjekta pri sastavljanju finansijskih izvještaja na pravi način procijenio sposobnost subjekta da nastavi poslovati u vremenski neograničenom periodu imaju eksterni revizori. To pitanje uređuje Međunarodni revizijski standard 570 (MRevS 570). On se bavi revizorovim odgovornostima u reviziji finansijskih izvještaja povezanim s pretpostavkom vremenske neograničenosti poslovanja i posljedicama za revizorov izvještaj.

U MRevS 570 navodi se da menadžmentova procjena sposobnosti subjekta da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem uključuje stvaranje procjene, u određenoj vremenskoj tački, o inherentno neizvjesnim budućim ishodima događaja i okolnosti. Za tu procjenu relevantni su sljedeći faktori:

- stepen neizvjesnosti vezan za ishod događaja ili okolnosti to značajnije raste što se procjena odnosi na udaljeniji ishod budućih događaja ili okolnosti. Iz tog razloga, najveći broj okvira finansijskog izvještavanja, koji izričito zahtijevaju procjenu menadžmenta, određuju i razdoblje za koje menadžment mora uzeti u obzir sve raspoložive informacije;

- veličina i složenost subjekta, sadržaj i uslovi njegovog poslovanja te stepen u kojem je podložan uticaju vanjskih faktora imaju uticaj na procjenu koja se odnosi na ishod događaja i okolnosti;
- svaka procjena o budućnosti temelji se na informacijama dostupnim u trenutku kada je procjena rađena. Kasniji događaji mogu opovrgnuti procjenu koja je bila dobra u vrijeme kada je izvršena.

Što se tiče revizora, njegove odgovornosti po MRevS 570 su da dobije dovoljne i primjerene revizijske dokaze i stvori zaključak o odgovarajućem korištenju računovodstva od strane menadžmenta na osnovu pretpostavke vremenske neograničenosti poslovanja u sastavljanju finansijskih izvještaja, kao i stvori zaključak, na osnovu dobijenih revizijskih dokaza, o tome postoji li značajna neizvjesnost za sposobnost subjekta da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Međutim, kako je opisano u MRevS 200, revizor teško može predvidjeti buduće događaje i okolnosti. Dakle, nepostojanje bilo kakvog pozivanja u izvještaju revizora na neizvjesnost nastavka s vremenski neograničenim poslovanjem ne može se smatrati garancijom da će subjekt biti sposoban da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Revizor će nastojati da ocijeni menadžmentovu procjenu sposobnosti subjekta da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem, a prilikom ocjene procjene menadžmenta, revizor će razmotriti da li ta procjena uključuje sve relevantne informacije o kojima revizor ima saznanja na osnovu obavljanja revizije.

U nastavku su navedeni neki od primjera događaja ili okolnosti koji, pojedinačno ili grupno, mogu stvoriti značajnu sumnju u mogućnost subjekta da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem (Small and Medium Practices Committee of the International Federation of Accountants – IFAC):

– finansijski:

- stavka neto obaveze ili neto tekuće obaveze;
- zaduživanja s fiksnim rokom čije se dospijeće približava bez realnih izgleda za obnovu ili otplatu, ili prekomjerno oslanjanje na kratkoročna zaduživanja za finansiranje dugotrajne imovine;
- pokazatelji otkazivanja finansijske podrške kreditora;
- novčani tokovi iz poslovanja iskazani u prošlim ili budućim finansijskim izvještajima;
- nepovoljni ključni finansijski pokazatelji;
- značajni gubici poslovanja ili značajna smanjenja vrijednosti imovine koja se koristi za stvaranje novčanih tokova;
- zaostaci ili obustave dividendi;
- nemogućnost plaćanja povjerenicima u vrijeme dospijeća;
- nemogućnost ispunjavanja uslova ugovora o pozajmicama;
- promjene uslova dobavljača s kreditiranja na plaćanje po dostavi; i/ili
- nemogućnost ostvarivanja finansiranja razvoja ključnih novih proizvoda ili drugih ključnih ulaganja;

– poslovni:

- namjera uprave da se likvidira subjekt ili da se prekine poslovanje;
- gubitak ključnih članova uprave bez zamjene;
- gubitak značajnog tržišta, ključnih klijenata, franšize, licence ili glavnog dobavljača;
- poteškoće s radnicima;

- manjkovi važnih zaliha; i/ili
- pojava veoma uspješnog konkurenta;
- ostalo:
 - neusklađenost sa zahtjevima propisa u vezi s kapitalom i drugih propisa;
 - otvoreni sudski ili zakonski postupci protiv subjekta koji mogu, ako budu uspješno okončani, dovesti do zahtjeva za koje je malo vjerovatno da će ih subjekt moći ispuniti;
 - promjene zakona ili propisa ili vladine politike za koje se očekuje da će nepovoljno djelovati na subjekt; i/ili
 - nepostojanje osiguranja ili nedovoljno osiguranje od katastrofa i dr.

U svemu ovome treba imati u vidu da zbog sve kompleksnijeg okruženja u kojem kompanije posluju, finansijski izvještaji zahtijevaju da budu dopunjeni brojnim nefinansijskim informacijama koje se odnose na njihovo i poslovanje konkurencije, kao i na makroekonomske pokazatelje.

Interna revizija se obavlja u različitim pravnim i kulturnim sredinama za organizacije koje se razlikuju po svrsi, veličini, složenosti i strukturi, kao i od strane lica iz organizacije ili izvan nje. Iako razlike mogu da utiču na praksu interne revizije u određenoj sredini, usaglašenost s Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu interne revizije (Standardi) Instituta internih revizora neophodna je u ispunjavanju obaveza internih revizora i aktivnosti interne revizije.

U Međunarodnom standardu za profesionalnu praksu interne revizije 2050 (Koordinacija i oslanjanje) navodi se da izvršni rukovodilac revizije treba da razmjenjuje informacije, koordinira aktivnosti i razmatra oslanjanje na rad ostalih internih i eksternih pružalaca usluga kako bi se obezbjedila adekvatna pokrivenost, a dupliranje poslova svelo na minimum.

Međunarodni standard za profesionalnu praksu interne revizije 2100 (Priroda posla) nalaže da aktivnost interne revizije mora da vrednuje i doprinosi unapređenju korporativnog upravljanja, upravljanja rizikom i kontrolnih procesa organizacije, uz pristup koji je sistematičan, disciplinovan i zasnovan na riziku. Ugled i vrijednost interne revizije rastu kada su revizori proaktivni i kada njihove procjene nude nove poglede i razmatraju buduće uticaje.

Međunarodni standard za profesionalnu praksu interne revizije 2120 (Upravljanje rizikom) nalaže da aktivnost interne revizije mora da procjenjuje efektivnost i da doprinosi unapređenju procesa upravljanja rizikom.

Konačno, Međunarodni standard za profesionalnu praksu interne revizije 2120 A1 nalaže da aktivnost interne revizije mora da ocjenjuje izloženost riziku koji je povezan s korporativnim upravljanjem, poslovanjem i informacionim sistemima, a u vezi sa:

- dostizanjem strateških ciljeva organizacije;
- pouzdanošću i integritetom finansijskih i operativnih informacija;
- efikasnošću i efektivnošću operacija i programa;
- zaštitom imovine;
- usklađenošću sa zakonima, propisima, politikama, procedurama i ugovorima.

2120. A2 – Aktivnost interne revizije mora da procijeni potencijal za nastanak prevara i način na koji se u organizaciji upravlja rizikom od prevara.

U tekstu se jasno vidi da se profesionalnim korporativnim upravljanjem i finansijskim izvještavanjem doprinosi stalnosti i profitabilnosti poslo-

vanja. Da bi profesionalnost bila na visokom nivou u svakom smislu, sinergetskim djelovanjem pomažu interna i eksterna revizija, svaka na svoj način. Međutim, da bi se u današnjim, savremenim uslovima uspješno poslovalo, nemoguće je zamisliti poslovanje bez aktivnog djelovanja interne revizije.

Iz svega navedenog nazire se prostor u kojem djelovanje interne revizije umnogome može pomoći. Kada se o tome govori, tu se misli na dvije vrste pomoći interne revizije:

- prva se odnosi na pomoć eksternoj reviziji u vidu dubinske analize svake pozicije finansijskih izvještaja pojedinačno, u cilju obezbjeđenja dokaza i potvrde o ispravnosti tih pozicija kako bi eksterna revizija mogla u realnom vremenskom okviru zauzeti stav i dati svoje mišljenje o finansijskim izvještajima, a samim tim i o ocjeni stalnosti poslovanja od strane menadžmenta;
- druga vrsta pomoći interne revizije odnosi se na njenu pomoć menadžmentu u vidu procjene budućih rizika, internih i eksternih, koji mogu ugroziti stalnost poslovanja, kao i ocjenu efikasnosti internih kontrola koje bi trebalo da djeluju u cilju eliminisanja tih rizika.

2. INTERAKCIJA INTERNE I EKSTERNE REVIZIJE

Profesori Rezaee i Riley (Rezaee, Z., Riley, R., 2014) ističu da Odbor za reviziju treba da osigura da se aktivnosti internih i eksternih revizora nadopunjuju, da su njihove funkcije revizije usklađene te da postoji otvorena i efikasna komunikacija između dvije revizorske grupe. Tu se, između ostalog, misli da eksterni revizori treba da identifikuju aktivnosti interne revizije koje su relevantne za planiranje revizije finansijskih izvještaja i da se na osnovu toga, ako je moguće, oslone na rad internih revizora. Lako je zaključiti da su interni revizori u dobroj poziciji da otkriju prevare i/ili propuste i od strane zaposlenih, menadžmenta, ili u procesu sačinjavanja finansijskih izvještaja pod uslovom da se izbere za značajnu nezavisnost u obavljanju svoje funkcije u odnosu na menadžment. U prirodno su dobroj poziciji za izvršenje navedenog iz razloga što dobro poznaju strukturu kontrola u organizaciji i poslovno okruženje. Sve navedeno je u funkciji očuvanja stalnosti poslovanja korporacija. Stoga, jasno je da bi trebalo dokaze internih revizora, nakon pregleda od strane eksternih, koristiti kao uvjerljiv dokaz podrške mišljenjima o finansijskim izvještajima, što ujedno smanjuje i troškove revizije.

Zaključuje se da, iako su interna i eksterna revizija na različit način organizovane, imaju različit pristup reviziji i pozicioniranju, one ipak imaju neke zajedničke ciljeve. Ti ciljevi se ogledaju u insistiranju na zakonitosti, efikasnosti, efektivnosti, transparentnosti i, naravno, preciznoj ocjeni i mišljenju o stalnosti poslovanja korporacija, a nakon toga detaljnom izvještavanju o svemu. Zato je velika šansa u insistiranju na zajedničkom djelovanju interne i eksterne revizije, da bi interakcijom doprinijeli rezultatu tačne revizije i izradi izvještaja koji će biti od koristi zainteresovanim stranama, a posebno vlasnicima korporacija (akcionarima).

Kao dokaz, ovim tvrdnjama u prilog idu i navodi u Strategiji razvoja Glavne službe za reviziju javnog sektora Republike Srpske u periodu od 2014. do 2020. godine, gdje se naglašavaju mogućnosti saradnje interne i eksterne revizije u dijelu:

- kontinuirane razmjene ideja i znanja,
- jačanja sposobnosti za promovisanje dobrog upravljanja i odgovornosti,

- boljeg razumijevanja uloge i značaja internih kontrola,
- efikasnije i efektivnije revizije,
- koordinisanog planiranja interne i eksterne revizije,
- boljeg razumijevanja rizika sa kojim se suočava revidirani entitet,
- smanjenja dupliranja revizorskog rada i dr.

U smislu Međunarodnog standarda revizije 610 (ISA 610) odnosno Međunarodnog standarda vrhovnih revizorskih institucija 1610, korišćenje rezultata rada internih revizora je preporučljivo u slučaju kada je funkcija interne revizije uspostavljena zakonom ili nekim drugim propisom i:

- kada interni revizori za svoj rad odgovaraju visokom rukovodstvu, npr. rukovodiocu ili zamjeniku rukovodioca državnog entiteta, kao i licima zaduženim za upravljanje i dostavljaju im rezultate provedenih revizija;
- kada je interna revizija organizaciono odvojena od ostalih organizacionih jedinica i rukovodstva jedinice koja je predmet revizije;
- ako je osigurana nezavisnost funkcije interne revizije od političkih pritisaka;
- ako je zaposlenima u internoj reviziji, da bi se izbjegao sukob interesa, zabranjeno da obavljaju reviziju poslova za koje su prethodno bili odgovorni.

Međunarodni standard za profesionalnu praksu interne revizije 2050 kaže – Koordinacija, izvršni rukovodilac (interne) revizije treba da razmjenjuje informacije i koordiniše aktivnosti sa ostalim internim i eksternim pružaocima usluga uvjeravanja i savjetodavnih usluga, kako bi se obezbijedila adekvatna pokrivenost, a dupliranje poslova svelo na minimum.

Sada možemo da razmotrimo neke od metoda koje se mogu koristiti za podsticanje veće saradnje, a koje obuhvataju sljedeće:

- **zajednička metodologija revizije** – bliska saradnja može da ima za rezultat usvajanje zajedničkog revizijskog pristupa;
- **zajednički programi obuke** – potpuno integrisani programi obuke, što je idealno, nisu mogući zbog različite prirode ove dvije revizijske funkcije. Politika zajedničke obuke se ipak može primjenjivati ograničeno, odnosno u kontekstu opštih tehnika revizije;
- **zajedničko planiranje revizije** – ovo je najkorisnija pojedinačna politika u pogledu koordinacije interne i eksterne revizije. Harmonizacija planiranja je ključni faktor uspjeha (Spencer Pickett, K. H., 2005).

Profesor Šnjegota navodi da interakcija i koordinisano djelovanje internih i eksternih revizora upravljačkim tijelima treba da pomogne da dobiju sveobuhvatniju sliku o poslovanju organizacije i rizicima kojima je izložena, uz eliminisanje mogućnosti dupliranja revizorskog rada u određenim oblastima (Šnjegota, D., 2015). On dalje navodi da bi koordinisano djelovanje internih i eksternih revizora bilo od značaja za efikasnost i efektivnost finansijske revizije, a posebno da ta saradnja obuhvati koordinaciju u periodu pripreme finansijskih izvještaja, pogotovo kada se to odnosi na pravilnost, blagovremenost i svrsishodnost procedura popisa imovine i obaveza, kao i pripreme i odobravanja finansijskih izvještaja koji su predmet revizije.

T. Stojanović navodi da, s obzirom na to da cijena usluge eksterne revizije zavisi od obima i vremena provedenog u obavljanju revizorskog posla, interna revizija može da obavi veliki broj rutinskih postupaka (npr. slanje potvrda u svrhu usaglašavanja potraživanja od kupaca), čime se znatno skraćuju i obim i vrijeme posla, a samim tim i cijena usluge (Stojanović, T., 2015). Međutim, treba naglasiti da revidirani MSR 610 (ISA 610 – Revised 2013 – IFAC) navodi da interne revizore, između ostalog, ne bi trebalo uključivati u samu kontrolu nad zahtjevima za eksternim potvrđanjima i ocjenu rezultata postupaka eksternih potvrđanja (Petrović, N., 2016, str. 8).

Naime, za svaku pojedinačnu bilansnu stavku, vrstu transakcija ili objavljivanje, eksterni revizor treba da razmotri rizik od materijalno značajnih pogrešnih iskaza, i prema tome definiše vrstu i opseg poslova koje će vršiti interni revizori. Dakle, kako nalaže revidirani MSR 610, nakon što eksterni revizori razmotre, prije svega, stepen u kojem organizacioni status i relevantne politike i postupci interne revizije podupiru objektivnost internih revizora, nivo kompetentnosti internih revizora i drugo navedeno u tom članu, oni će razmotriti u kojem omjeru će koristiti pomoć internih revizora.

Sve navedeno je u cilju da interni revizori djeluju na vrijeme, tj. neposredno prije sastavljanja finansijskih izvještaja da bi se eventualno štetne posljedice po korisnike finansijskih izvještaja izbjegle na vrijeme. Ovo je posebno bitno za efikasnu ocjenu stalnosti poslovanja jer, kako navodi B. Tušek (2014) citirajući Spillera: „Vlasnici su zainteresovani za sadašnje stanje svog kapitala, kao i informacije na osnovu kojih mogu predviđati poslovanje preduzeća u budućnosti.“ (Spiller, Jr., E. A., May, P. T., 1990, str. 7).

Sve navedeno je u cilju da interni revizori djeluju na vrijeme, tj. neposredno prije sastavljanja finansijskih izvještaja da bi se eventualno štetne posljedice po korisnike finansijskih izvještaja izbjegle na vrijeme. Ovo je posebno bitno za efikasnu ocjenu stalnosti poslovanja jer, kako navodi B. Tušek (2014) citirajući Spillera: „Vlasnici su zainteresovani za sadašnje stanje svog kapitala, kao i informacije na osnovu kojih mogu predviđati poslovanje preduzeća u budućnosti.“ (Spiller, Jr., E. A., May, P. T., 1990, str. 7).

3. ULOGA INTERNE REVIZIJE U STALNOSTI POSLOVANJA KROZ PRIMJERE

Uvidom u izvode međunarodnih računovodstvenih standarda, međunarodnih revizijskih standarda te međunarodnih standarda za profesionalnu praksu interne revizije prikazan je profesionalni okvir djelovanja interne revizije. Takođe, predstavljen je i okvir za zajedničko djelovanje interne i eksterne revizije u cilju uticaja na stalnost poslovanja, kao i na provjeru ocjene stalnosti poslovanja u finansijskim izvještajima korporacija od strane menadžmenta.

Međunarodna profesionalna asocijacija, sa sjedištem u SAD, Institut internih revizora, u svojim Standardima profesionalne prakse interne revizije, funkciju interne revizije definiše kao: „Nezavisno i objektivno uvjeravanje i konsultantsku aktivnost, čiji je cilj povećanje vrijednosti i unapređenje aktivnosti organizacije. Ona pomaže organizaciji da ostvari svoje ciljeve, uvodeći sistematičan i disciplinovan pristup ocjeni i unapređenju efektivnosti upravljanja rizicima, kontrole i procesa upravljanja. Isto tako, interna revizija pruža kompanijama i drugim organizacijama analize, procjene, preporuke, savjete i druge informacije u vezi sa revidovanim aktivnostima.“ (International Standards for Professional Practice of Internal Auditing, Institute of Internal Auditors, SAD, 2003, str. 1).

Dakle, danas se od interne revizije mnogo više očekuje. Očekuje se da interna revizija preduprijedi nepovoljne poslovne događaje identifikovanjem budućih rizika u svim segmentima poslovanja i definisanjem upravljanja istima. Cilj je svođenje potencijalnih rizika na najmanju moguću mjeru. U ovom radu fokus će biti na mogućnostima interne revizije da svede na minimum potencijalne rizike koji ugrožavaju stalnost poslovanja subjekta revizije, na način da na vrijeme predvide vjerovatnoću nastanka negativnog događaja i ocijene njegov uticaj da bi mogli rangirati rizike. Na taj način bi menadžment imao jasniju sliku prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja i ocjene stalnosti poslovanja, a eksterna revizija poten-

cijalnu osnovu prilikom provjere ocjene stalnosti poslovanja od strane menadžmenta.

S tim u vezi, interna revizija može mnogo pomoći vršeci pojedinačne revizije, primjenjujući dvije tehnike. Prvenstveno bi to bila primjena klasičnih pojedinačnih revizija sa standardnim procedurama, a samoinicijativno ili po zadatku menadžmenta ili eksterne revizije, mogla bi doprinijeti izračunavajući pojedine finansijske pokazatelje koji, istina, nisu obavezni po međunarodnim računovodstvenim standardima, ali su vrlo korisni za određivanje buduće poslovne politike u cilju zaštite vlasnika, kreditora i/ili potencijalnih investitora. Takođe, bili bi i od koristi eksternoj reviziji kao polazna osnova. Ovdje se prvenstveno misli na izračunavanje jednog od pokazatelja finansijskog položaja kompanija – finansijske stabilnosti.

Radi razumijevanja materije moramo istaći da, s obzirom na to da interna sredstva kompanija često nisu dovoljna za nove investicije, one moraju pribaviti kapital ili od vlasnika, emisijom novih akcija, ili zaduživanjem kod banaka. Zbog svega navedenog, povjerenje investitora u kvalitet finansijskih izvještaja je na prvom mjestu. Povjerenje investitora u kvalitet finansijskih izvještaja se stiče i zasniva na reputaciji angažovanih eksternih revizora, kvalitetu korporativnog upravljanja i obimu i relevantnosti objavljenih informacija (Škarić, K., 2017, str. 206). Ukoliko iz finansijskih izvještaja ne mogu steći pouzdanu sliku o kompaniji, njenim prinosima ili rizicima, investitori će ili odustati ili će cijena kapitala biti mnogo veća. Isto tako, da je kvalitet finansijskih izvještaja u periodu otplate kredita važan za povjerenje, potvrđuje i činjenica da se u ugovorima nalazi posebna klauzula kojom se dužnici obavezuju da će poslovne knjige i ostalu evidenciju voditi na način koji obezbjeđuje tačno i objektivno iskazivanje finansijskog položaja i rezultata poslovanja u skladu sa zakonom (Škarić, K., 2017).

Interni revizori moraju obratiti pažnju ne samo na slučajne greške, koje uzrokuju netačno prikazivanje u finansijskim izvještajima, nego i na neke namjerne radnje kojima se izvršiocci služe da bi prikazali nerealno stanje u finansijskim izvještajima.

COSO izvještaji o prevarnom finansijskom izvještavanju iz 1999. godine ukazuju da većina prevara u finansijskim izvještajima (oko 90%) uključuju manipulaciju, izmjene i krivotvorenje finansijskih informacija iz izvještaja sa malim postotkom (gotovo 10%) zloupotrebe imovine. Prevarne prihodne šeme koje kompanije često koriste su sljedeće:

- fakturisane, a neisporučene prodajne transakcije;
- transakcije prihoda iz ugovora „ispod stola“;
- uslovna prodaja;
- napravnito priznavanje komisijske prodaje kao završene prodaje;
- neovlaštene isporuke; i
- nezakonito prekinute transakcije prodaje na kraju izvještajnog perioda (Rezaee, Z., Riley, R., 2014, str. 65).

3.1. Primjeri iz prakse interne revizije

Primjer 1.

Jedan od praktičnih primjera interne revizije koji je značajan za efikasnu ocjenu stalnosti poslovanja je interna revizija sudskih sporova. Izvještaj o reviziji sudskih sporova je značajan za ovu temu iz razloga što će se njegovom provedbom jasno vidjeti funkcionisanje internih kontrola i internih kontrolnih postupaka prilikom procjene ishoda sudskih sporova u kojoj je tužena strana revidirani subjekat, a zbog same procjene iznosa sredstava potrebnih za bilansnu poziciju rezervisanja. Navedeno je posebno bitno ako se radi o značajnijim iznosima koji bi se mogli presuditi na štetu subjekta. Iz prakse su

poznati slučajevi da su neke presude iz sudskih sporova koji su se vodili protiv pojedinih subjekata te subjekte vodile u stečaj ili likvidaciju, dakle, direktno su uticale na stalnost poslovanja subjekta.

Poznato je da se prilikom vršenja bilo koje revizije, pa tako i revizije sudskih sporova, nikada ne mogu obuhvatiti svi predmeti jer bi to iziskivalo velike ljudske i materijalne resurse, ali izuzimanjem reprezentativnog uzorka može se stvoriti slika o internim kontrolama tog segmenta poslovanja. Ne dešava se rijetko da službenici koji vode poslove oko sudskih sporova u kompanijama, neznanjem, slučajno ili nekada čak i sa namjerom izvrše pogrešnu procjenu ishoda sudskih sporova sa dogovorom ili bez dogovora sa menadžmentom. Česta je pojava da službenici u kompanijama protiv koje se podnese tužba iskoristavaju sve pravne lijekove, te na presude koje su donesene na štetu te kompanije ulažu žalbe i ne želeći da realno procijene ishod sudskog spora dovedu preduzeće u bezizlaznu situaciju. Ne obezbijedi se rezervisanje ni za glavnice na koju, nakon pravosnažnosti presude, zatezne kamate na osnovu zakona mogu dostići i visinu same glavnice, što je direktna šteta za kompaniju. Interna revizija ima zadatak da provjeri da li interne kontrole funkcionišu u službama za pravne poslove subjekta, a cilj je da se utvrdi da li se na pravi način primjenjuju zakonske i podzakonske odredbe prilikom procjene ishoda sudskih sporova koji su u toku, da se provjeri opravdanost vođenja postupka, pravilna primjena procesnih i materijalnih propisa, procjena dokaza i dr.

Profesionalni okvir koji reguliše ovu oblast i koji interni revizori moraju imati u vidu prilikom revizije ogleda se u Međunarodnom računovodstvenom standardu 37 (Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva). Cilj ovog standarda je da obezbijedi odgovarajuće kriterijume za priznavanje i osnove za mjerenje rezervisanja, potencijalnih obaveza i potencijalnih sredstava, kao i za objavljivanje dovoljnih informacija u bilješkama uz finansijske izvještaje koje će omogućiti korisnicima razumijevanje njihove prirode, vremena nastanka i iznosa. U nastavku teksta navešćemo pojedine izvode iz tačaka MRS 37:

- **Tačka 7.** Ovaj standard definiše rezervisanja kao obaveze s neizvjesnim vremenom nastanka ili iznosom.
- **Tačka 9.** Ovaj standard se primjenjuje na rezervisanja za restrukturiranja (uključujući prestanak poslovanja).
- Tačka 10. U ovom standardu se koriste sljedeći izrazi s navedenim značenjem: Rezervisanje je obaveza s neizvjesnim vremenom nastanka ili iznosom. Obaveza je sadašnja obaveza subjekta proizašla iz prošlih događaja, za čije se podmirenje očekuje da će kod subjekta uzrokovati odliv resursa koji sadrže ekonomske koristi. Obavezujući događaj je događaj koji stvara zakonsku ili izvedenu obavezu i koji ima za posljedicu da subjekt nema nikakvu drugu realnu alternativu osim da tu obavezu podmiri.
- **Tačka 14.** Rezervisanje treba priznati kada: a) subjekt ima sadašnju obavezu (zakonsku ili izvedenu) koja je rezultat prošlog događaja; b) vjerovatno je da će podmirenje obaveze zahtijevati odliv resursa koji sadrže ekonomske koristi; i c) iznos obaveze može se pouzdano procijeniti. Ako navedeni uslovi nisu ispunjeni, rezervisanje ne treba priznati.
- **Tačka 25.** Korištenje procjena je vrlo važno prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja, ali to ne umanjuje njihovu pouzdanost. Ovo posebno važi za rezervisanja koja su po svojoj prirodi neizvjesnija od većine ostalih stavki u izvještaju o finansijskom položaju. Osim u izuzetno rijetkim slučajevima, subjekt će biti u mogućnosti da odredi raspon mogućih ishoda i stoga će moći da izvrši takvu procjenu obaveze koja je dovoljno pouzdana da se iskoristi prilikom priznavanja rezervisanja.

- **Tačka 36.** Iznos priznat kao rezervisanje treba da predstavlja najbolju procjenu, na datum izvještaja o finansijskom položaju, izdataka potrebnih za podmirivanje postojeće obaveze.
- **Tačka 37.** Najbolja procjena izdataka potrebnih za podmirivanje sadašnje obaveze jeste iznos koji bi subjekt na datum izvještaja o finansijskom položaju realno platio radi podmirivanja obaveze, ili da tu obavezu prenese trećoj strani u tom trenutku.
- **Tačka 38.** Procjenu ishoda i finansijskog efekta vrši menadžment subjekta, prosuđivanjem, korištenjem iskustava za slične transakcije, a u nekim slučajevima i izvještaja nezavisnih stručnjaka. Dokazi koji se pritom razmatraju uključuju i one dokaze koji su dobijeni usljed događaja nastalih nakon datuma izvještaja o finansijskom položaju.
- **Tačka 61.** Rezervisanje se koristi samo za pokriće onih izdataka za koje je rezervisanje bilo izvorno priznato i dr.

Primjer 2.

Interna revizija potraživanja ima veliki značaj za temu rada s obzirom na to koliki je značaj blagovremene naplate potraživanja za održavanje likvidnosti kompanija. Od velikog je značaja da se revizijom provjeri funkcionisanje sistema internih kontrola i internih kontrolnih postupaka integrisanih u sklopu salda kupaca; usklađenost analitičke evidencije kupaca i sintetičkih računa potraživanja u glavnoj knjizi; efikasnost i efektivnost preduzimanja mjera vezanih za naplatu dospjelih potraživanja te primjenu procedura za otpis nenaplativih potraživanja. Pored uobičajenih analitičkih aktivnosti, interna revizija treba da izvrši uvid u popis potraživanja te aktivnosti oko ispravke i otpisa zastarjelih potraživanja. U sklopu interne revizije treba provjeriti da li se poštuju zakonska i podzakonska akta, a prije svega: Zakon o obligacionim odnosima, Zakon o računovodstvu i reviziji, Međunarodni računovodstveni standardi, Pravilnik o računovodstvu i računovodstvenim politikama gdje se definiše politika potraživanja koja obuhvata priznavanje, evidentiranje, procjenu i objelodanjivanje potraživanja u skladu sa MRS i dr. Ukratko, revizija treba da obuhvati provjeru da li je izvršeno usklađivanje potraživanja sa glavnom knjigom, usklađivanje sa stvarnim stanjem godišnjim popisom te usklađivanje sa kupcima (IOS-i, konfirmacija salda pozitivna i negativna). Revizija, takođe treba da obuhvati da li se na vrijeme poduzimaju sve aktivnosti da bi se potraživanja naplatila, da li se nakon isteka godinu dana od dospelosti na naplatu vrši ispravka nenaplaćenih potraživanja i da li se na vrijeme vrši utuživanje nenaplaćenih potraživanja. Posebno se obraća pažnja na direktno otpisana potraživanja itd. Provjerava se da li su se adekvatno vršile procjene naplativosti potraživanja i davanja prijedloga popisnoj komisiji za otpis.

Nakon revizije izvršene na navedeni način, interna revizija će u izvještaju navesti adekvatne zaključke i preporuke na osnovu kojih će menadžment i eksterna revizija imati jasnu sliku o efikasnom funkcionisanju internih kontrola i internih kontrolnih postupaka pri procjeni potraživanja koja umnogome utiče na stalnost poslovanja.

Primjer 3.

Upravljanje zalihama je veoma bitno za funkcionisanje kompanija. Revizija upravljanja zalihama sa posebnim akcentom na reviziju uticaja nekurentnih zaliha na likvidnost, a time i na stalnost poslovanja, od prioritetnog je značaja za internu reviziju. Nekurentne zalihe su zalihe koje imaju mali koeficijent obrta, ili je njihov koeficijent obrta nula (ne mogu se prodati, ubaciti u proces proizvodnje, uskladiti i sl.). Koeficijent obrta zaliha pokazuje koliko se puta zalihe obrnu u toku jedne godine. S obzirom na to da su zalihe najnelikvidniji oblik imovine, poželjna je veća vrijednost koeficijenta obrta.

Tehnika revizije upravljanja zalihama je jednostavna. Funkcionisanje internih kontrola i internih kontrolnih postupaka upravljanja zalihama

regulisano je internim pravilnicima kompanija. Upravljanje zalihama je definisano od planiranja nabavke zaliha, nabavke, skladištenja i izdavanja u upotrebu i/ili prodaju. Svaki korak u tom procesu je veoma bitan, a naročito dobro planiranje nabavki zaliha. U velikim kompanijama gdje se vrši nabavka veće količine raznih sredstava, rizik od stvaranja nekurentnih zaliha je visok. Veliki je prostor za manipulisanje, na razne načine, službenika u tom procesu, i zato je zadatak interne revizije značajan.

Revizija upravljanja zalihama je veoma značajan faktor u konačnom zbiru faktora koji utiču na stalnost poslovanja.

3.2. Analiza finansijskog položaja

Analiza finansijskog položaja podrazumijeva (Mikerević, D., 2001, str. 179):

- analizu strukture pasive,
- analizu likvidnosti,
- analizu finansijske stabilnosti,
- analizu zaduženosti i
- analizu solventnosti.

Jasno je da su veoma korisni i svrsishodni za ovu temu rada gore navedeni pokazatelji. Interni revizori bi mogli izračunati ove pokazatelje za revidirani subjekat iako to, kako smo naprijed naveli, nije definisano kao imperativ u međunarodnim računovodstvenim standardima. Uvid u rezultate izračunatih pokazatelja mnogo će pomoći menadžmentu kod procjene stalnosti poslovanja, ali i eksternom revizoru u njegovim aktivnostima ocjene menadžmentove procjene sposobnosti subjekta da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem. Međutim, iz praktičnih razloga, ovdje ćemo istaći racio finansijske stabilnosti da bi se bliže objasnio način izračunavanja ovih pokazatelja.

Racio finansijske stabilnosti utvrđuje se kako slijedi (Mikerević, D., 2001, str. 179):

1. Upisani neuplaćeni kapital
2. Stalna imovina
3. Stalne zalihe
4. Gubitak iskazan u aktivi
5. Dugoročno vezana i izgubljena imovina (od 1. do 4)
6. Kapital umanjen za gubitak iskazan na strani pasive
7. Dugoročna rezervisanja
8. Dugoročne obaveze
9. Trajni kapital i dugoročne obaveze (od 6. do 8)

Racio finansijske stabilnosti (5/9)

Racio finansijske stabilnosti može da bude manji od jedan, jedan i veći od jedan.

Jasno je, ako je racio finansijske stabilnosti manji od jedan, da je dugoročna finansijska ravnoteža pomjerena ka trajnim i dugoročnim izvorima finansiranja, čime je sa stanovišta dugoročnog finansiranja stvorena sigurnost u održavanju likvidnosti. Sigurnost je veća što je racio finansijske stabilnosti bliži nuli (Mikerević, D., 2001).

Ako je racio finansijske stabilnosti jedan, postoji dugoročna finansijska ravnoteža. Dakle, što se tiče dugoročnog finansiranja, stvoreni su uslovi za održavanje likvidnosti, ali ne i sigurnost.

Na kraju, ako je racio finansijske stabilnosti viši od jedan, dugoročna finansijska ravnoteža pomjerena je ka dugoročno vezanoj imovini

uvećanoj za gubitak iskazan u aktivi. U tim uslovima u oblasti dugoročnog finansiranja onemogućeno je održavanje likvidnosti.

U nastavku teksta možemo vidjeti jedan konkretan primjer izračunavanja racija finansijske stabilnosti kod preduzeća ABC sa prikazom zbirnih stavki bilansa stanja u tabeli ispod:

Naziv zbirne stavke bilansa stanja preduzeća ABC	2016. godina
Novac	40.000.000
Kratkoročne obaveze	400.000.000
Potraživanja	300.000.000
Kratkotrajna imovina	500.000.000
Dugotrajna imovina	700.000.000
Kapital	550.000.000
Dugoročne obaveze	150.000.000

$$\text{Koficijent finansijske stabilnosti} = \frac{700.000.000}{550.000.000 + 150.000.000} = 1$$

Iz prethodnog primjera uočava se da je racio finansijske stabilnosti jedan. Kao što je navedeno u prethodnom tekstu, ako je racio finansijske stabilnosti jedan, postoji dugoročna finansijska ravnoteža, tj. što se tiče dugoročnog finansiranja, stvoreni su uslovi za održavanje likvidnosti, ali ne i sigurnost. Dolazi se do jednostavnog zaključka da, ako preduzeće ABC želi da popravi finansijski položaj u cilju stalnosti poslovanja, onda finansijski pokazatelj finansijsku stabilnost u narednoj godini mora svesti ispod jedan, da bi se dugoročna finansijska ravnoteža pomjerila ka trajnim i dugoročnim izvorima finansiranja, čime bi sa stanovišta dugoročnog finansiranja bila stvorena sigurnost u održavanju likvidnosti. Sigurnost će biti veća što racio finansijske stabilnosti bude bliži nuli.

Ako na ovaj način interna revizija bude izračunavala sve finansijske pokazatelje i druge pokazatelje poslovanja, onda će ona mnogo da olakša posao menadžmentu kod procjene stalnosti poslovanja, ali i eksternom revizoru u njegovim aktivnostima ocjene menadžmentove procjene sposobnosti subjekta da nastavi s vremenski neograničenim poslovanjem.

ZAKLJUČAK

Da bi korporativno upravljanje bilo efikasno i da bi stalnost poslovanja bila neupitna, veliku ulogu u tom procesu može odigrati interna revizija. Menadžment korporacija, po Međunarodnom računovodstvenom standardu 1, ima zadatak da izvrši procjenu stalnosti poslovanja kompanije i da je objavi u finansijskim izvještajima, a zadatak da izvrši procjenu ocjene stalnosti poslovanja ima eksterna revizija. S obzirom na okvire svoga djelovanja, eksterna revizija neće moći izvršiti procjenu svake stavke bilansa, ali sinergetskim djelovanjem sa internom revizijom taj zadatak se može obaviti u potpunosti. Interna revizija kao funkcija će doprinijeti dubinskoj analizi svake pozicije bilansa. Kraćim uvidom u profesionalni okvir interne i eksterne revizije definisan je okvir djelovanja. Kroz konkretno navedene primjere prikazani su realni načini djelovanja interne revizije koji bi doprinijeli, prvo, efikasnoj ocjeni stalnosti poslovanja, ali i vremenskom skraćanju djelovanja eksterne revizije prilikom procjene ocjene stalnosti poslovanja.

IZVORI

- Andrić, M. (2002). Revizija računovodstvenih izvještaja, AD Proleter, Bečej.
- Božić, R., Kondić, N. (2012). Revizija finansijskih izvještaja – vodič za revizore, Savez računovođa i revizora Republike Srpske, Banja Luka i Istočno Sarajevo.

- Institute of Internal Auditors (2003). International Standards for Professional Practice of Internal Auditing, SAD.
- Mikerević, D. (2005). Strateški finansijski menadžment, Ekonomski fakultet Banja Luka.
- Mikerević, D. (2001). Finansijski menadžment, Ekonomski fakultet Banja Luka.
- Milojević, S. Dušan (2007). Jedan pogled na finansijski nadzor u funkciji korporativnog menadžmenta, Zbornik radova, 11. kongres – Mjesto i uloga računovodstva, revizije i finansija u novom korporativnom okruženju, Savez računovođa i revizora Republike Srpske, Banja Vrućica.
- Petrović, N. (2016). Interna revizija kao oslonac eksternoj reviziji, Finrar, Savez računovođa i revizora Republike Srpske, Banja Luka.
- Rezaee, Z., Riley, R. (2010). Prijevara u finansijskim izvještajima: sprečavanje i otkrivanje, Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, drugo izdanje, Naklada Mate, Neum.
- Small and Medium Practices Committee of the International Federation of Accountants (IFAC).
- Spencer Pickett, K. H. (2005). The essential handbook of internal auditing, John Wiley & Sons Ltd., Chichester, England.
- Spiller, Jr., E. A., May, P. T. (1990). Financial Accounting: Basic Concepts, Irwin, Homewood, Illinois.
- Stojanović, T. (2015). Interna revizija – podrška procesu upravljanja, Akademska misao, Beograd.
- Škarić, K. (2017). Međuzavisnost kvaliteta korporativnog upravljanja i kvaliteta finansijskog izveštavanja, Zbornik radova, XII međunarodni simpozijum o korporativnom upravljanju – Barijere ekonomskog oporavka, Savez računovođa i revizora Republike Srpske, Banja Vrućica.
- Šnjegota, D. (2015). Koordinisano djelovanje eksterne i interne revizije kao faktor efikasnosti i efektivnosti revizorskog procesa, Zbornik radova, 19. međunarodni kongres – Finansijsko izveštavanje i upravljanje kao determinante uspješnijeg poslovanja, Savez računovođa i revizora Republike Srpske, Banja Vrućica.
- Đurasović, V. (2007). Interna kontrola i interna revizija, Finrar d.o.o., Banja Luka.
- Tušek, B., Žager, L., Barišić, I. (2014). Interna revizija, Hrvatska zajednica računovođa i finansijskih djelatnika, Zagreb.